

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Стоян Андреас Ставру
за научните трудове, представени по конкурс за избор на академична
длъжност „доцент” в СУ „Св. Климент Охридски“
по професионално направление 2.3. Философия /Етика/,
обявен в ДВ бр. 44 от 29.05.2018 г.

По обявения конкурс от СУ „Св. Климент Охридски“ за академична длъжност „доцент” има само един кандидат – доктор по философия Петър Христов Горанов, главен асистент в катедра „Логика, етика и естетика“ към Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Кандидатът участва в конкурса с **две свои книги**: *Назад. Дефанзивни есета за организация на движението: Аз-ът в линии на отстъпление*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2018, и *Нищо особено. Етически предели и микроидеологии (съзерцателни есета)*. София: ИК „КХ – Критика и Хуманизъм“, 2013. И двете книги разкриват още в заглавието си най-отличителната черта на научните трудове на д-р Горанов: оформянето им като научни есета – жанр, който все повече се утвърждава като един от най-популярните и най-въздействащи днес стилове на научно писане. В заглавията на двете книги може да бъде открито и съотношението между тях – есетата, които през 2013 г. са били „съзерцателни“ (осъществявали са се „на място“) през 2018 г. вече са „дефанзивни“ (очертават траектории на постъпателни движения „назад“).

Двете книги са част от едно и също пътуване, обявено от д-р Горанов през 2013 г. в „преддверието“ на книгата **„Нищо особено. Етически предели и микроидеологии (съзерцателни есета)“**: „В настоящата си първа част книгата се състои от **встъпление** и от **стъпки по средата** – четири основни есеистични блока. Втората част е предстояща и ще бъде съставена само от **отстъпления**“.

Първите „стъпки“ в „Нищо особено. Етически предели и микроидеологии (съзерцателни есета)“ преминават през едно от централните разграничения, които определят измеренията в предлаганата от д-р Горанов „естетика на етиката“ – разграничението между понятията „макроидеология“, „мезоидеология“ и „микроидеология“ (с. 31). Д-р Горанов се обявява срещу макро-практиките на хронично „производство на реалност“ от „обективната“

научна теория за сметка на предлаганата от него – с всички „подръчни“ средства, „микрология на желанието, захранваща идеологически живеенето“ (с. 115), включително чрез провеждането на „оздравителни процедури по демистификация на натрупани и въобразени представи, които настойчиво, с научна страст, са произведени от съответната мезоидеологична теория“ (с. 33).

В следващи „стъпки“ д-р Горанов въвежда редица ключови за него понятия, сред които: „добродетели“ – „мощни изкривявания на гравитационното поле в пространството на човешката култура, около мастити, стабилизирани, достойни персони“ (с. 61), „характер“ – „трайна сума от мотиви в тялото на един индивид“ (с. 76), „добро и зло“ – „технологични удължения на непосредственото чувство за хубаво и лошо“ (с. 77), „дълг“ – „фискалната политика на доброто“ (с. 103), „желание“ – „ходещият крак на живия организъм“ (с. 125), и най-вече понятието „хубаво“ – „тенденция към минимизиране на доброто“ (с. 104). Дори и само цитирането на предлаганите дефиниции на „утвърдени“ в етиката термини, свидетелства за оригиналността и силната (в смисъл на „хубава“) специфика в начина, по който д-р Горанов представя и защитава своите научни идеи (и „желания“). Това е безспорно предимство на всички негови текстове, които несъмнено принадлежат към едни от най-добрите постижения на научната есеистика в България.

Д-р Горанов обръща специално внимание на *правото* и неговите „изправящи“ (с. 149) функции спрямо желанията. Отново основната техника за „справяне“ с правото е минимизирането: „Поносимото право е тъкмо малкото право, минималната регламентация, бързото оправяне с документа пред гишето“ (с. 149-150). Поносимостта на силовото поле на нормите е представена като резултат от поощряване на „тенденцията към доброкачествен разпад: на правото – в права, на добродетелите – в желания, на свободата – в свободи“ (с. 152). Отстоява се тезата, че (единствено!?) множественото число е в състояние „да спаси“ правото. Отдалечаването от „единственото число с главна буква“ е предпочитаният от д-р Горанов път към „хубавата норма“ – нормата, „която подлежи на симпатизиране, и следването на която може (защо не) да се окаже поносимо“ (с. 152). Симпатията към хубавата норма е това, което едновременно прави възможен вкусът в правото и дава вкус на самото право. Смятам, че подобен коректив на засилващата се автоматизация на правната норма е особено необходим за юристите в едно очертаващо се „прогресивно“ бъдеще на правния позитивизъм. Поради това представената от д-р Горанов критика е хубаво (!) да стигне и да бъде разбрана от повече юристи.

Книгата продължава с две стъпки „встрани“. В първата фокусът е върху *личността*: онзи „сух дестилат“, явяващ се „продуктов извлек от систематично историческо изсушаване на човешкото лице“ (с. 173), а във

втората – върху *толерантността*: „отлагателно(то) вето, което етиката на характера упражнява върху твърдата решимост на волята да се привърже трайно към морала“ (с. 225-226). В последната структурно обособена част от книгата, озаглавена „Отстъп“ се появява „съзерцателният и дефанзивен Аз“, който обявява своето желание „да живее на кванти“ (с. 257). Именно втората („дефанзивна“) част от този Аз на желанията предстои да бъде разкрита в следващата книга на д-р Горанов.

Движението „*назад*“ е основната поанта и главният залог в книгата **„Назад. Дефанзивни есета за организация на движението: Аз-ът в линии на отстъпление“**. Книгата е логически необходимо – от гледна точка на последователно защитаваната от д-р Горанов теза за микрологичните достойнства на „етиката на желанието“ (с. 8), *продължение на движението от „съзерцание“ към „отстъпление“*, противостоящо на нахалството на глобализиращия дискурс (с. 309), настанил се в „етиката на дълга“. Предложеното противостоене се осъществява чрез последователното прилагане на регресивна стратегия по разхубавяване на личността „по механизма на симпатията“ (с. 70). Отново „хубавото“ е предложено като алтернатива на „доброто“, а „симпатията“ – на „добродетелта“.

След „компромисното“ „Встъпление“ (в което би могло да бъде разпознат и акт на „засилване“ „напред“ за последващо движение „назад“) структурата на книгата продължава с три последователни „отстъпления“, свързващи със съюза „и“ – „желание“ и „въображение“ (Отстъпление 1), „общество“ и „цяло“ (Отстъпление 2) и „индивид“ и „тяло“ (Отстъпление 3). Тези отстъпления, макар и понякога да създават впечатлението за хаотичност, следват обявената логика на *отказ* от поставянето на предварително определена макрорамка (каквато според мен неизбежно се съдържа в структурата на една книга), пък макар и този отказ да се извършва „с лице, а не с гръб“ (с. 271). Структурата и на двете книги обаче показва по категоричен начин последователността на провежданата от д-р Горанов микроидеологическа съпротива срещу „Голямото“ в морала, в правото, в икономиката и в политиката.

Още в първото отстъпление д-р Горанов се връща към темата за *нормата* като „ъгломер“, очертаващ правите ъгли на „корпуса на нормалното“ (с. 46-47). Дефинирана като „валидно правило, подведено под отговорност от едно разумно основание“ (с. 48), тя е представена като инструмент за постигане на „гладко обръснат, чист и спретнат Аз, лишен от щения и освободен от неврози“ (с. 52). „Реализмът на санкцията“, който върви с „правотата на правото“, обаче, не е в състояние да изкорени „романтизма на желанието“ (с. 54): дори и „[в] най-добрия случай зрелият реализъм на Аз-а изнася големи пластове романтизъм вън от състава на т.нар. личност“ (с. 54). Личността не може да

бъде окончателно завършена, а желанието се оказва ключът към т.нар. „еротиката на регреса“. Отказът от консервативната житейска стратегия на остаряване чрез трупане на потребности за сметка на желанията се вмести в съдържанието на еротичното, определено като „**ВЪНШЕН ИНГРЕДИЕНТ**, съставляващ инфраструктурата на характера на етичския субект, на вкусово обособения Аз-ов агент на „себе си“ (с. 60). Потребностите се определят като „желания с нормативно признати разходи“ (с. 69-70), които превръщат (здравословната) инфантилност на човешкия живот в (сковаваща) инертност.

Д-р Горанов предлага „микрологична редакция“ на „правилния живот“, която той нарича „*хубав живот*“. Това е продължение на провежданото от него противопоставяне на „добро“ и „хубаво“, при което хубавото намира своя основен съюзник в „[е]тиката като „наука“ за (уж) правилния живот“, правеща възможно „еротизиране(то) на масиви от инертни нрави, хербаризирани в морални кодекси“ (с. 70). Хубавият живот бива защитаван като животът на „малкото Аз“ („провинцията на човека“), в който се разсейва „всекидневно сенчестият заслон на интегриращия контекст, на *себеструктурата* на личността“ (с. 86). Наред с образната метафорика, характерна за книгата, в текста се появяват *емотикони* (☺ и ☹ - вж. например с. 54, 94 – 9 пъти, 101, 170, 171, 290), чиято употреба нараства с напредването на отстъпленията – и като общ брой, и като интензивност в рамките на една страница. В тях може да бъде открита частица от допустимия, „завиден“ – по терминологията на автора (с. 57) инфантилизъм на регреса, представен в неговото „изобразително“ измерение. Патосът на изложението значително се повишава, като „дефанзивните“ атаки срещу прогреса все повече зачестяват и се ожесточават, концептуално обединени в „съпротива срещу кухия метафизичен патос (на дълга), който разчита главно на физиката (на нормите)“ (с. 102).

Във второто отстъпление се разплита „паяжината“ на обществото, създаваща „феномена на „социална гравитация на средата-цяло“ (с. 117). Д-р Горанов е категоричен, че от обществото – „нещо прекалено общо, засягащо ни прекалено лично“ (с. 119), „бягство няма, но в неговите заграждения може все пак да се *от-стъпва*“ (с. 120). Това отстъпление е свързано с... „хубавото“ – „онази част от доброто, която подлежи на съзерцание“ (с. 130.131), при което съзерцанието е отстъпление чрез обикаляне. Макар и да провъзгласява т.нар. „закон на достатъчното съзерцание“ (с. 132), д-р Горанов преминава от съзерцание към отстъпление чрез атака срещу гражданската утилизация на човека. Част от предлаганите от него отстъпления се осъществяват в границите на тялото, което „[в] чисто всекидневен план ... оцелява на пресекулки, промъквайки се старателно през обилието от аскетични практики, хедонистични изблици и професионални повинности, които „доброволно“

увличат работната сила във възобновяем трудов процес“ (с. 151). С тялото е свързан и „минималният съществен достатък“ (с. 157) – достойнството, което „пречи и оказва съпротива на това целият индивид да бъде изпит до дъно от ненаситната памет“ (с. 157). Достойнството като основание за обикаляне около „хубавото“ може да запази „Аз-а“ по-голям от „себе си“ в „капитализма на доброто“ (с. 175). Все пак д-р Горанов ограничава радикалността на своето желание, като уточнява, че „изход от доброто няма и не бива да има, защото предварителната сигурност, че обмяната на елементите не спира, догматично е положила живота в основата на всяка произвеждаща техника, преди всяко възможно познание“ (с. 189). Той предлага на субекта на желание „околни пътища, изходи от радикализма на доброто чрез неговото смекчаване, намаляване, минимизиране“ (с. 189). Това послание обаче остава донякъде непълно, тъй като предоставяните от д-р Горанов примери за „смекчаване, намаляване и минимизиране“ на доброто на практика се разполагат в обхвата на негативното: отказа и отстъплението. Доброто и обществото са сведени до социалнонормативни конструкти, които трябва да се търпят, като понасянето им е най-висшата форма на тяхното (компромисно!) приемане. Посланието „Бъди хубав!“ – „по късите пътеки на желанието“ (с. 190), за мен остава много повече красива метафора отколкото практически наръчник за постигане на „хубав живот“.

В третото отстъпление регресирацията наратив окончателно се обръща към индивида и неговото тяло като „най-малкото наднормено тегло на душата“ (с. 195). Тялото е посочено като „попечител на Аз-а“, като точка на неговото концентриране и тежене, като „първата и последна спирка в кръга на живота“ (с. 194), като „котва на спасението, ос на въртене, около която здравето възобновява състоянието на равновесие, а желанията, без да си омръзват, кръжат безспир“ (с. 206), като оставане на Аз-а „на място“ (с. 207). През тялото/телата според д-р Горанов се осъществяват и икономическите разпределения в света – „корпоративната колонизация и банковото крепостничество“, при които „[ч]овек е толкова голям, колкото големи са мечтите му за издължаване“ (с. 234). В това се изразява „дисциплинарният модел на присъединяване“ и дресировка, от който тялото „не само, че не се омаломощава, а излиза с умножена енергия за ново покорство“ (с. 247). Д-р Горанов се противопоставя както на т.нар. „хуманитарен хуманизъм“ (с. 266), така и на т.нар. „банков реализъм“ (с. 267), подлагайки на неумолима критика „озападняването на света“ и „господството на пазара над демокрацията“.

В „Рекапитулацията“ д-р Горанов посреща въпроса за смъртта, разполагайки го в процесите на живеене и умирање. Той отхвърля историята като „терапевтична техника“ за компенсиране „на липсата на екзистенциален

реализъм от страна на Аз-а ... с имущество от спомени“ (с. 308), като вместо това предлага въображението да бъде назначено за „щатен служител на живеенето“, за да изработва „образи (нехудожествени) за солидарно съ-участие в социализирано несъгласие“ (с. 309). Тук отново се появява „хубавото“, което е определено като „най-атраktivната цена, която красотата заплаща при умирането на младостта в тялото на един индивид. Накъсо: да се живее хубаво е етическо „задължение“, произнесено в естетическия център на езика, който огласява човешките желания без излишен шум и без съществени пропуски. Докато субектът на желанието е постоянстващо жив, докато Аз-ът вдишва и издишва съществуване, хубавото продължава да легитимира етиката, свързана със систематична грижа за характера в зоните на неговата поносимост“ (с. 322-323).

Макар и патосът на д-р Горанов да има своите ясно доловими политически (например, определянето на прогреса като „придвижване на нахалството на запад от Рая“ – с. 271), и икономически (например, „(Нео)либералните проектантите на измислен икономически порядък, облагодетелстващ големите мултинационални корпорации, продължават ентузиазирано да занимават публиката с пазарно натрапване на нещо като свобода, която прави огромната част от участниците в пазара зависими от своята бедност“ – с. 69) измерения, по същността си той остава (преди всичко) **форма на лична съпротива**, в която по криволичетните линии на желанието се упражнява техника на „регресивен реверанс“ *в пределите на самото научно поле* – чрез практикуване на „учтив отказ от прогреса, препоръчителен регрес като дефанзивна идеология на оставането-жив“ (с. 271). Този подход обаче не следва да бъде разпознаван (поне не единствено) като форма на подривна дейност срещу „тежестта“ на „научната работа“, но в него може да бъде открит и стремеж към разхубавяване на самата наука чрез поставянето ѝ извън клишетата на наукометричната капитализация. Вярвам, че подобна стратегия би доказала във времето своята „хубост“ – според изградената от самия д-р Горанов идеологическа и терминологична вселена, ако успее да удържи своята микрологичност.

Процесът на противопоставяне чрез обновяване на научното поле с есеистично подкрепена съпротива е характерният стил и на останалите (**5 на брой**) публикации (**студии и статии**), с които д-р Горанов участва в обявения конкурс. Направената самооценка на научните и научно-приложните приноси отговаря на съдържанието на представените за рецензиране научни публикации.

Позволих си да цитирам толкова подробно текстовете на д-р Горанов, тъй като едно от най-големите им достойнства според мен е именно начинът на тяхната конкретна формулировка, разкриваща богатство от неочаквани интерпретации и ярко отличаваща се емоционална интензивност, характерна както за тяхното писане, така и за тяхното четене. Стилът на д-р Горанов е от такова естество, че трудно би могъл да бъде опониран в рамките на собственото му основание, поради което ми остава единствено любопитството да задам следния въпрос: до къде може да стигне отстъплението назад и когато се превръща само по себе си в повличащо движение, което на свой ред изисква „контраотстъпление“ (вече „напред“), или казано по друг начин – съществува ли според д-р Горанов основание и ситуации, при които „доброто“ би могло да е уместна алтернатива на „хубавото“, когато последното се изгуби в скритата тежест на собствената си гравитация? Какво би удържало „хубавото“ в рамките на „доброто“, за да не се превърне то в „чист“ субективен произвол, конструиран от бушуващи желания?

Познавам гл. ас. д-р Петър Горанов от няколко години и го смятам за утвърден преподавател, учен и колега, който знае как да защитава своите (най-често радикални) тези. Всичко написано от него се отличава с оригиналност, която не остава каквото и да е било съмнение относно авторството на текста. Той работи изключително уверено с релевантната философска литература, която отлично познава и умело интерпретира. Да се спори с д-р Горанов е истинско удоволствие, от което не веднъж съм вкусвал и което ценя изключително високо. Това е и причината да му задам формулираните по-горе въпроси.

Посочените положителни оценки в становището ми дават основание да направя заключението, че кандидатът притежава всички необходими качества за заемане на академичната длъжност „доцент“, приложими за настоящия конкурс. Ето защо призовавам членовете на научното жури единодушно да препоръчат на Факултетният съвет на Философски факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ да избере гл. ас. д-р Петър Горанов на академичната длъжност „доцент“.

28.10.2018 г.
София

Член на журито:
(доц. д-р Стоян Ставру)